

olmayan bir varlık ise *instrumental* işaretleyici ile gösterildiğini belirten Azılı, Eski Türkçedeki {+n}, {+IIgU(n)} dil bilgisel işaretleyicileri ile *birle* edatının, Eski Türk dili metinlerindeki kullanımlarından hareketle, bu iki durum kategorisi içinde nereye dahil olduğunu, bu işaretleyicilerin tarihsel olarak nasıl bir gelişim sergilediğini örnekleriyle birlikte göstermekte ve {+n}, {+IIgU(n)} ekleri ile *birle* edatı için farklı bakış açısıyla yapılmış bir çalışmayı paylaşmaktadır.

Kitabın “Moğolistan’daki Eski Türkçe Çalışmaları” başlığını taşıyan sekizinci ve son bölümünde Şaban Doğan’ın “Ser-Odjav Namsrai (1923-1990) ve Çalışmaları” (s. 163-173) adını taşıyan yazısı yer almaktadır. Doğan, Türk arkeolojisi üzerine çalışmaları olan ve Moğolistan’da Türklük biliminin çalışma alanına dahil olan bilimsel faaliyetlerin yürütülmesinde emeği geçen bilim insanı Ser-Odjav Namsrai’yi tanıtmakta, Moğolistan coğrafyasında gerçekleştirmiş olduğu akademik çalışmalardan bahsetmekte ve Ser-Odjav’ın yayımlarını bibliyografik olarak sunmaktadır.

Birbirini besleyen konular üzerine yazılmış çalışmaların bir araya gelmesiyle oluşturulmuş bir kitap olan *Eski Türkçenin İzinde*, Türkoloji araştırmalarının bugün geldiği noktaya ulaşmasını sağlayan ortaklığın devam ettirilmesi ve farklı araştırmacıların Türk dilini geniş bir perspektifle ele aldığı çalışmalarının bir arada görülebilmesi sebebiyle Eski Türkçe araştırmalarına olumlu katkılar sağlayacak bir eserdir.

Türkbilig, 2019/38: 236-238.

Engin Yılmaz (2018), *Yabancılar İçin Başlangıç Düzeyi Türkçe Sözlük (A1)*, Ankara: Pegem Akademi.

Selçuk MOĞUL*

Sözlük, bir dilin söz varlığını ve geçirdiği tarihsel aşamalarının dile yansımaları yansıtan eser olduğu kadar dil becerilerinin aktarımının gerçekleştirilmesinde de önemli bir kaynak niteliğindedir. Özellikle yabancı dil öğrenimi görenler için sözlük, kıymetli bir çalışma aracıdır. Bununla birlikte yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinin önemli kaynaklarından biri olarak karşımıza çıkan sözlük, bu alana yönelik düzenlemelerle kendi çerçevesini oluşturabilmelidir.

Türkçe öğretimi alanında sözlük çalışmaları hem tarihsel boyutta hem bilimsel çalışma boyutunda bulunmakta ve farklı yönleriyle kullanılmaktadır. Özellikle çok dilli sözlüklerin alanda etkinliği görülmektedir. Divan-ü Lügat-it Türk’ün yazılışından itibaren Türk tarihinde çok sayıda sözlük kaleme alınmıştır. Bunlar içerisinde çoğunluk çift dilli sözlükler olmakla birlikte, ana dil kullanıcılarına yönelik tek dilli sözlükler ağırlıklı olarak göze çarpmaktadır. Fakat yabancı dil olarak Türkçe öğretimi odaklı bir tek dilli Türkçe sözlük ihtiyacı duyulmaktadır. Bu ihtiyaç üzerine tez çalışmaları da yapılmıştır ve yazımına devam edilen çalışmalar da bulunmaktadır. Buna karşın,

* Öğr. Gör. Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Adana / TÜRKİYE, e- posta: smogul@atu.edu.tr, ORCID No: 0000-0001-9884-6618.

Türkçe öğretimini yabancı dil olarak gerçekleştirme esaslı inceleyen ve tek dilli olan bir sözlük bulunmamaktadır. Dünyada *Oxford Learner's Dictionary*, *Merriam-Webster Learner's Dictionary*, *Cambridge Learner English Dictionary* gibi çok sayıda tanınmış örneği olan tek dilli dil öğretim sözlükleri, öğrenim sürecinde geçmiş dönemlere göre daha fazla yer tutmaktadır. Özellikle sözlüklerde anlam derinliğini sağlama açısından önemli olan tek dilli olma kıstasının yaygın bir hamle olarak alınmadığı görülmektedir. Sakarya Üniversitesi'nde akademik çalışmalarını sürdüren Prof. Dr. Engin YILMAZ'ın *Yabancılar için Başlangıç Düzeyi Türkçe Sözlük (A1)* çalışmasını bu anlamda, alanda birçok açıdan ilk örnek olarak sayılabilir.

Sözlüğün çalışmanın yönteminde belirtildiği üzere, sözlüğün amacının “kullanıcı dostu” yani “öğrenci dostu” olmasına dikkat edildiği hususu, eserin hedef kitlesi için dikkat çekici bir noktadır. Ana ilke olarak da hedef kitlenin “düzeyine uygunluk” ifadelerine yer verilmiştir. Bu cümlelerin sözlükçülüğün dil öğretiliyle kesişim noktasını belirtmesi açısından önemli olduğu gözler önüne serilmektedir. Yazar, bu çalışmadan önce 2014 yılında *Temel Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü* ve 2017 yılında *Sözlük Bilimi Üzerine Araştırmalar* isimli çalışmalarını alana sunmuştur. Bu çalışmaların bir devamı niteliğinde hazırlanan *Yabancılar için Başlangıç Düzeyi Türkçe Sözlük (A1)*, beklentilerini iyi bir sözlüğün özelliklerinden olan “güncellenebilir” ve “geliştirilebilir” kavramlarıyla tanımlanmıştır.

Çalışmada maddeler alfabetik düzene göre klasik sözlük tekniğine göre düzenlenmiştir. Madde başı olan söz ya da söz öbekleri koyu harfle belirtildikten sonra, sözcük türü yazılmıştır. Bundan sonra da tanım yazılmıştır. Tanımdan sonra örnek bir cümle verilmiştir. Örnekleme yapılırken madde başı haline gelmiş olan sözcük örnek içerisinde altı çizili olarak verilmiştir. Böylece anlamın pekişmesi olanağı doğmuştur. Bu örnek cümlelerin devamında alıntı yapılan kaynak kısaltma yapılarak belirtilmiştir. Maddelerin İngilizce karşılıkları madde bitimine yazılmıştır. Aslında çalışma, tek dilli bir sözlük olma çerçevesinde kaleme alınsa da yazar tarafından maddelerin açıklanması aşamasında böyle bir yönetime başvurulmuştur. Çalışma içerisinde maddeler bu yolla tanımlanmıştır.

Yazar, maddelerin içerisinde verdiği örnekleri Türkiye’de yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılırken kullanılan ders kitaplarından almıştır. Sözlüğün veri tabanı da yine bu kaynaklardan oluşmaktadır. Yılmaz, A1 seviyesinde oluşturulacak sözlüğü yine bu seviyede daha önceden oluşturulan ders kitaplarından almayı tercih etmiştir. Sunuş bölümünde bu ayrıntılara yer verilmiştir. Bu ders kitapları Yunus Emre Enstitüsü, Gazi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi’nin Türkçe öğretim merkezleri tarafından yayınlanan A1 düzeyindeki kitap setlerinden sadece ders kitabı olanlarıdır. Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanan *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*’nın temel seviyedeki ders kitabı A1 ve A2 düzeylerini temsil ettiği için ve bu durum da çalışmanın amacına yönelik bir sınırlılık oluşturduğundan bu setten sadece kontrol amaçlı faydalanıldığı yazar tarafından aktarılmıştır. Bu ders kitapları içerisinde taranan dil malzemesi Cibakaya 2.3. dizin programı aracılığıyla hazırlanmıştır. Sözlüğün her aşamasında uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Çalışmada yer alan bir diğer husus da, ana madde olarak değerlendirilmeyen ara maddelerin yani atasözü, deyim, kalıplaşmış söz ya da birleşik yapıların esas maddeye göre daha içeriden tanımlanarak verilmesidir. Bu açıdan kullanıcı için önemli olan maddeye ulaşılabilirlik ve navigasyon görevi de yerine getirilmiştir. Bu sayede

kullanıcı, yani hedef kitleyle paralel olarak yabancı dil olarak Türkçe öğrencisi aradığı bilgiye daha kolay ulaşabilir duruma gelecektir.

Sözlük tekniği açısından önemli olan göndermelerin bu çalışmadan farklı bir yolla kurulduğu görülmektedir. Bir sözcüğün eş ya da karşıt anlamlısı varsa bu durum maddeden sonra ok işaretiyle belirtilmiş ve ilgili maddeye ulaşımı sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle temel seviyeye hitap söz konusu olduğu için bu seviyeye yönelik öğretim aşamasında eş ya da karşıt anlamlı sözcükler önemli bir noktada yer almaktadır. Yazar da buna uygun bir yol izlemiştir.

Çalışmanın başında kısaltmalara, bitiminde yararlanılan genel ağ kaynakları ve kaynakçaya yer verilmiştir. Buradan da çalışmanın Türkçe öğretiminin doğasına odaklı olduğu görülebilmektedir. Çalışma Türkçe öğretiminde ele alınması geç kalınmış bir türü hatırlatmakla kalmamış, beraberinde bir model ortaya koymuş ve devamında yazılabilecek sözlüklerin yolunu açmıştır. Yılmaz'ın bu çalışması alanda bir ilk olmakla birlikte geliştirilmesi ve elektronik boyutlara taşınması halinde dilimize bir katma değer olarak varlığını hissettirecektir.

Türkbilig, 2019/38: 238-240.

Seçil Hirik, *Türkiye Türkçesinde Bilgi Kiplikleri*, Ankara: Pegem Akademi, 2019, 332 s.

Buket Nur KIRMIZIGÜL*

Dr. Öğr. Üyesi Seçil Hirik, Türkiye’de anlamsal bir kategori olan kiplik üzerine çalışmaları bulunan değerli araştırmacılardan biridir. “Eski Uygur Türkçesinde Olasılık Kipliği” adlı yüksek lisans çalışmasından sonra Hirik, 2014 yılında tamamladığı “Türkiye Türkçesinde Bilgi Kiplikleri” başlıklı doktora tezinde de kiplik üzerine önemli bir çalışma ortaya koymuştur. Hirik bu çalışmasını gözden geçirilmiş ve genişletilmiş biçimde 2019 yılında aynı isimle kitap hâline getirmiştir. Araştırmacı, ülkemizde son zamanlarda önem kazanan anlambilim ve kip-kiplik çalışmaları içinde yükümlülük kipliği üzerine dikkate değer çalışmaların olduğunu, bilgi kiplikleri üzerine ise sınırlı müstakil çalışma bulunması dolayısıyla alandaki bu boşluğu doldurmak için söz konusu kiplik türünün tercih edildiğini belirtmektedir.

* Arş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir / TÜRKİYE. E-posta: buketkirmizigul@gmail.com. ORCID No: 0000-0003-0969-534X